

Nr 133

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen; given Stockholms slott den 20 mars 1964.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga härvid fogat förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås sådan ändring av straffansvaret för den som lämnar meddelande för offentliggörande i tryckt skrift att det kommer att gälla för envar som genom att lämna meddelandet förövar allvarligt brott mot rikets säkerhet. Dessutom föreslås en anpassning av tryckfrihetsbrotten till motsvarande gärningar i brottsbalken; därvid anges såsom otillåtet yttrande även ärekränkning av ledamot av främmande makts regering.

Förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

7 kap.

3 §.

Har meddelande, — — — — — är stadgat.

Uppenbarar den som på grund av allmän befattning eller i och för utövande av *allmän* tjänsteplikt erhållit kännedom om förhållande, vars *röjande skulle innefatta brott mot rikets säkerhet* eller varom han eljest enligt lag *haft* att iakttaga tystnad, vad han sålunda erfarit, må, ehuru *sådant meddelande* skett för offentliggörande i tryckt skrift, gärningen åtalas och *straffas* enligt vad därom är stadgat.

Om någon genom att lämna meddelande till annan förövar uppror, högförräderi, landsförräderi, landsvek, spioneri, grovt spioneri eller försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, så ock om någon som på grund av allmän befattning eller i och för utövande av *lagstadgad* tjänsteplikt erhållit kännedom om förhållande, varom han eljest enligt lag *har* att iakttaga tystnad, *uppenbarar* vad han sålunda erfarit, må, ehuru *meddelandet* skett för offentliggörande i tryckt skrift, gärningen åtalas och *ansvar därför ådömas* enligt vad därom är stadgat.

Om ansvar — — — — — i 2 kap. 1 §.

4 §.

Med beaktande av det i 1 kap. angivna syftet med en allmän tryckfrihet skall såsom otillåtet yttrande i tryckt skrift anses sådan enligt lag straffbar framställning som innefattar:

1. högförräderi, förövat med uppsåt att riket eller del därav skall med våldsamma eller eljest lagstridiga medel eller med utländskt bistånd läggas under främmande makt eller bringas i beroende av sådan makt eller att del av riket skall sålunda lösryckas eller att åtgärd eller beslut av Konungen, riksdagen eller högsta domarmakten skall med utländskt bistånd framtvingas eller hindras, såframt gärningen innebär fara för uppsåtets förverkligande; försök eller förberedelse till sådant högförräderi;

1. högförräderi, förövat med uppsåt att riket eller del därav skall med våldsamma eller eljest lagstridiga medel eller med utländskt bistånd läggas under främmande makt eller bringas i beroende av sådan makt eller att del av riket skall sålunda lösryckas eller att åtgärd eller beslut av Konungen, riksdagen eller högsta domarmakten skall med utländskt bistånd framtvingas eller hindras, såframt gärningen innebär fara för uppsåtets förverkligande; försök, förberedelse eller *stämpling* till sådant högförräderi;

2. *krigsanstiftn, såframt fara för att riket skall invecklas i krig eller andra fientligheter framkallas med utländskt bistånd;*

(Nuvarande lydelse)

2. uppror, förövat med uppsåt att statsskicket skall med vapenmakt eller eljest med våldsamma medel omstörtas eller att åtgärd eller beslut av Konungen, riksdagen eller högsta domarmakten skall sålunda framtvingas eller hindras, såframt gärningen innebär fara för uppsåtets förverkligande;

försök eller förberedelse till sådant uppror;

3. krigsförräderi, i vad därigenom, då riket är i krig eller eljest i lag meddelade bestämmelser om krigsförräderi äga tillämpning, någon förleder krigsfolk hörande till rikets eller med riket förbunden stats krigsmakt till modlöshet eller myteri eller genom osann framställning sprider sådan misströstan bland allmänheten att försvaret kan avsevärt försvåras eller begår annan dylik förrädisk gärning som är till avsevärt men för försvaret eller för motståndsverksamhet inom ockuperad del av riket;

försök eller förberedelse till sådant krigsförräderi;

4. gärning av sådan beskaffenhet som avses under 3, om den förövats av oaktsamhet;

5. smädelse eller annan missfirmig gärning mot Konungen eller annan medlem av konungahuset, skymfande av riksstyrelse, som är satt i Konungens ställe, eller riksdagen, dess avdelning eller utskott, eller av Sveriges flagga eller vapen eller annat rikets höghetstecken;

6. smädelse eller annan missfirmig gärning mot någon som innehar eller innehaft ämbete eller annan befattning, varmed ämbetsansvar är förenat, eller någon som enligt Konungens förordnande åtnjuter

(Föreslagen lydelse)

3. uppror, förövat med uppsåt att statsskicket skall med vapenmakt eller eljest med våldsamma medel omstörtas eller att åtgärd eller beslut av Konungen, riksdagen eller högsta domarmakten skall sålunda framtvingas eller hindras, såframt gärningen innebär fara för uppsåtets förverkligande;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant uppror;

4. landsförräderi eller landssvek, i vad därigenom, då riket är i krig eller eljest i lag meddelade bestämmelser om sådant brott äga tillämpning, någon förleder krigsfolk hörande till rikets eller med riket förbunden stats krigsmakt eller andra som äro verksamma för försvaret av riket till myteri, trolöshet eller modlöshet eller genom osann framställning sprider misströstan bland allmänheten eller begår annan dylik förrädisk gärning som är till men för försvaret eller för folkförsörjningen eller, om riket är helt eller delvis ockuperat av främmande makt utan att militärt motstånd förekommer, för motståndsverksamheten;

försök, förberedelse eller stämpling till sådant landsförräderi eller landssvek;

5. landsskadlig vårdslöshet, i vad därigenom någon av oaktsamhet begår gärning som avses under 4;

6. ärekränkning mot Konungen eller annan medlem av konungahuset eller mot regent som är satt i Konungens ställe eller skymfande av Sveriges flagga eller vapen eller annat rikets höghetstecken;

7. förolämpning mot någon som innehar eller innehaft ämbete eller annan befattning, varmed ämbetsansvar är förenat, eller någon som enligt Konungens förordnande åtnjuter skydd såsom ämbetsman, om

(Nuvarande lydelse)

skydd såsom ämbetsman, om missfirmelsen sker i eller för hans befattning;

7. skymfande av främmande makts flagga eller vapen eller annat dess höghetstecken eller *smädelse* eller annan *missfirmelig gärning* mot främmande makts statsöverhuvud eller representant här i riket;

8. uppvigling, varigenom någon söker förläda till brottslig gärning, svikande av medborgerlig skyldighet eller ohörsamhet mot myndighet;

9. spridande av falskt rykte eller annat osant påstående, som är ägnat att framkalla fara för *rikets säkerhet*, folkförsörjningen eller allmän ordning och säkerhet eller att undergräva aktningen för myndighet eller annat organ, *vilket* äger besluta i allmänna angelägenheter;

10. hot, förtal eller smädelse mot folkgrupp med viss härstamning eller trosbekännelse;

11. skymfande av sådant som av svenska kyrkan eller annat, här i riket verksamt trossamfund hålles heligt;

12. förfarande, som sårar tukt och sedlighet; eller

13. ärekränkning mot enskild person genom *beskyllning för brott* eller för annan *gärning*, som är menlig för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, yrke, näring eller fortkomst, eller genom smädligt yttrande eller annan *missfirmelig gärning*.

(Föreslagen lydelse)

missfirmelsen sker i eller för hans befattning;

8. skymfande av främmande makts flagga, vapen eller annat dess höghetstecken eller *ärekränkning* mot främmande makts statsöverhuvud eller *ledamot av dess regering* eller dess representant här i riket;

9. uppvigling, varigenom någon söker förläda till brottslig gärning, svikande av medborgerlig skyldighet eller ohörsamhet mot myndighet;

10. *spridande av falskt rykte* eller annat osant påstående, som är ägnat att framkalla fara för rikets säkerhet, eller *gärning* innebärande att någon till främmande makt framför eller låter framkomma sådant rykte eller påstående;

11. spridande av falskt rykte eller annat osant påstående, som är ägnat att framkalla fara för folkförsörjningen eller för allmän ordning och säkerhet eller att undergräva aktningen för myndighet eller annat organ, som äger besluta i allmänna angelägenheter;

12. hot, förtal eller smädelse mot folkgrupp med viss härstamning eller trosbekännelse;

13. skymfande av sådant som av svenska kyrkan eller annat, här i riket verksamt trossamfund hålles heligt;

14. förfarande, som sårar tukt och sedlighet; eller

15. ärekränkning mot enskild person.

Med ärekränkning förstås i denna paragraf förtal och förolämpning. Förtal innebär, att någon utpekar annan såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsetta denne för andras missaktning, dock ej om det med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgift i saken och han visar att uppgiften var sann eller att han

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

hade skälig grund för den. Förtal av avliden innefattar att gärningen är sårande för de efterlevande eller att den eljest kan anses kränka den frid, som bör tillkomma den avlidne. Förolämpning innebär att någon smädar annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom.

6 §.

Vad i lag är stadgat angående *straff* för brott, som avses i 4 och 5 §§, gälle ock då brottet är att anse som tryckfrihetsbrott.

Angående enskilt anspråk på grund av tryckfrihetsbrott stadgas i 11 kap. Fälles den tilltalade för brott, som avses i 4 § 6 eller 13, må ock, då fråga är om periodisk skrift, på yrkande förordnas att domen skall införas i skriften.

Vad i lag är stadgat angående *påföljd* för brott, som avses i 4 och 5 §§, gälle ock då brottet är att anse som tryckfrihetsbrott.

Angående enskilt anspråk på grund av tryckfrihetsbrott stadgas i 11 kap. Fälles den tilltalade för brott, som avses i 4 § 7 eller 15, må ock, då fråga är om periodisk skrift, på yrkande förordnas att domen skall införas i skriften.

8 §.

I samband med konfiskering av periodisk skrift, må, då fråga är om otillåtet yttrande, som avses i 4 § 1—3, eller sådant enligt 5 § andra stycket otillåtet offentliggörande som innefattar spioneri, meddelas förbud att utgiva skriften under viss, av rätten bestämd tid, högst sex månader från det domen i tryckfrihetsmålet vinner laga kraft. Förbud som nu sagts må dock meddelas allenast då riket befinner sig i krig.

Angående konfiskering — — — — — av brott.

I samband med konfiskering av periodisk skrift må, då fråga är om otillåtet yttrande, som avses i 4 § 1—4, eller sådant enligt 5 § andra stycket otillåtet offentliggörande som innefattar spioneri, meddelas förbud att utgiva skriften under viss, av rätten bestämd tid, högst sex månader från det domen i tryckfrihetsmålet vinner laga kraft. Förbud som nu sagts må dock meddelas allenast då riket befinner sig i krig.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 mars 1964.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, fråga rörande *ändring i tryckfrihetsförordningen* samt anför därvid följande.

I fråga om vissa tryckfrihetsbrott råder ett lagtekniskt samband mellan tryckfrihetsförordningen och strafflagen. Enligt 7 kap. 4 § förordningen skall såsom otillåtet yttrande i tryckt skrift anses framställningar som inefattar i paragrafen närmare angivna gärningar under förutsättning att dessa är straffbara enligt lag. Den i paragrafen upptagna brottskatalogen innehåller brottsbeskrivningar som nära ansluter sig till motsvarande beskrivningar i strafflagen.

Den av Kungl. Maj:t och riksdagen antagna brottsbalken, som utfärdats den 21 december 1962 (nr 700), påkallar följdändringar i tryckfrihetsförordningen. De erforderliga ändringarna avser i huvudsak 7 kap. 3 och 4 §§ i förordningen. Därtill kommer vissa följdändringar i 6 och 8 §§ samma kapitel.

Förslag i nämnda avseenden var fogade vid straffrättskommitténs förslag till brottsbalk (SOU 1953:14) och har remissbehandlats i samband med detta.

Enligt lag om införande av brottsbalken (prop. 1964:10, rskr 79) skall balken träda i kraft den 1 januari 1965. Viss tid kan således beräknas förflyta från balkens ikraftträdande till dess att ändringarna i tryckfrihetsförordningen träder i kraft. I den mån gärning icke täcks av såväl brottsbalkens som förordningens brottsbeskrivning kan gärning som begås genom tryckt skrift icke bedömas som tryckfrihetsbrott. I stort sett torde emellertid sådan överensstämmelse föreligga mellan brottsbalken och tryckfrihetsförordningen att några nämnvärda praktiska svårigheter icke uppkommer under mellantiden.

Inom justitiedepartementet har utarbetats förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen och jag anhåller nu att få upptaga frågan härom till behandling.

7 kap.

3 §.

Enligt 1 kap. 1 § andra stycket tryckfrihetsförordningen står det i princip envar fritt att för offentliggörande i tryckt skrift till dess författare eller utgivare eller, om för skriften finns särskild redaktion, till denna eller till företag för yrkesmässig förmedling av nyheter till periodiska skrifter meddela uppgifter och underrättelser i vad ämne som helst. Innebörden av denna bestämmelse är att den som lämnat sådant meddelande icke kan ställas till ansvar för meddelandets innehåll. Är detta lagstridigt, kan ansvar utkrävas endast såframt meddelandet publicerats och då av den enligt 8 kap. förordningen för skriften ansvarige, i princip skriftens upphovsman eller, då skriften är periodisk, dess ansvarige utgivare. Till stadgandet i 1 kap. 1 § andra stycket ansluter sig bestämmelser i förordningens 3 kap. om rätt till anonymitet för meddelare (4 §). I 7 kap. 3 § stadgas inskränkningar i rätten att fritt meddela uppgifter och underrättelser. Den som lämnar meddelande för offentliggörande i tryckt skrift kan i där avsedda fall åtalas och dömas i vanligt brottmål. Rätten till anonymitet kan i sådant mål genombrytas av vittnesplikten (3 kap. 1 och 4 §§).

Enligt första stycket av 7 kap. 3 § kan meddelare straffas för ärekränkning i vanlig ordning, om meddelandet innefattar ärekränkning mot enskild person och avlämnats för offentliggörande i tryckt skrift men icke blivit infört i skriften. Med uttrycket ärekränkning mot enskild person åsyftas brott, på vilka endast bestämmelserna i 16 kap. strafflagen — men däremot icke bestämmelserna i 10 kap. strafflagen om brott mot allmän verksamhet — är tillämpliga. Missfirmelse mot tjänsteman i eller för hans befattning faller således icke under stadgandet, såvida ej vederbörande kränkes även i egenskap av enskild person.

Enligt 3 § andra stycket kan meddelare lagföras och ansvar ådömas honom enligt allmän strafflag, om han uppenbarar förhållande vars röjande skulle innefatta brott mot rikets säkerhet eller varom han eljest enligt lag haft att iakttaga tystnad. Förutsättning härför är dock att han erhållit kännedom om förhållandet på grund av allmän befattning eller i och för utövande av allmän tjänsteplikt. I detta fall gäller ansvaret för meddelaren även om meddelandet publicerats.

Straffrättskommittén. Straffrättskommittén, som framhåller att uttrycket ärekränkning mot enskild person omfattar även förtal mot avliden, har beträffande första stycket icke föreslagit annan ändring än som föranledes av den av kommittén föreslagna brottstypen ekonomiskt förtal, vilken ej fått någon motsvarighet i brottsbalken.

Kommittén har ansett att den begränsning av ansvarigheten för medde-

lare som är genomförd inom tryckfrihetsrätten icke bör upprätthållas i sådana fall, då offentliggörande av viss uppgift innebär brott av allvarligt slag mot rikets säkerhet. De värden som i en för riket kritisk situation äventyras genom en sådan handling är enligt kommittén så stora, att det icke kan anses tillfredsställande att värdet av anonymitetsskyddet skall väga över, så att ansvaret uteslutande lägges på utgivaren av den tryckta skriften eller att ansvar överhuvud icke kan utkrävas. Såvitt gäller uppenbarande av förhållande vars röjande skulle innefatta brott mot rikets säkerhet, bör därför enligt kommitténs mening bestämmelserna i 3 § andra stycket utsträckas att avse envar som genom att lämna meddelande till annan förövar uppror, högförräderi, landsförräderi, grovt spioneri eller försök, förberedelse eller stämpling till något av dessa brott.

Kommittén har vidare — i anslutning till ett föreslaget men ej genomfört stadgande i brottsbalken — föreslagit viss utvidgning av den krets personer, för vilka ansvarsfrihet ej skall gälla vid brott mot tystnadsplikt. Kommittén har i detta sammanhang anfört, att ett utsträckande av ansvar för brott mot tystnadsplikt till den som utan ämbetsansvar är eller varit anställd i allmän tjänst (jfr 20 kap. 12 § brottsbalken) skulle stå i överensstämmelse med undantaget i 7 kap. 3 § andra stycket tryckfrihetsförordningen.

Vid *remissbehandlingen* har *justitiekanslersämbetet* ifrågasatt om icke i förtydligande syfte förtal mot avliden borde angivas vid sidan av ärekränkning mot enskild person samt om icke jämväl så allvarliga brott som exempelvis spioneri och krigsanstiftan borde medtagas bland de brott som kan föranleda straff för envar meddelare.

Departementschefen. Vad beträffar den i paragrafens första stycke stadgade inskränkningen i meddelarskyddet torde den avgränsning som ligger i uttrycket ärekränkning mot enskild person böra i princip bibehållas. Med den gestaltning ärekränkingsbrottet fått i brottsbalken kommer uttrycket att innefatta förtal (5 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken) och förölämpning (3 §). Att förtal under vissa omständigheter är kriminaliserat jämväl när det avser en avliden person (4 §) torde icke behöva särskilt angivas.

Kommittén har föreslagit att möjligheterna att beivra allvarliga brott mot rikets säkerhet, då brottet skett genom meddelande för offentliggörande i tryckt skrift, bör något utvidgas. I paragrafens andra stycke bör i enlighet härmed upptagas stadgande som medger att ansvar må utkrävas av envar meddelare som förövar allvarligt brott mot rikets säkerhet. Stadgandet torde böra avse uppror, högförräderi, landsförräderi, landssvek, spioneri och grovt spioneri samt försök, förberedelse eller stämpling till något av dessa brott.

Vad härefter beträffar de uppgiftslämnare som för närvarande avses i paragrafens andra stycke, d. v. s. främst innehavare av allmän befattning,

torde den nuvarande inskränkningen i skyddet för meddelare böra bibehållas i oförminskad omfattning. Av sådan uppgiftslämnare bör ansvar kunna utkrävas om han brutit mot tystnadsplikt som åvilar honom enligt lag. Till stadgandet gällande envar meddelare bör därför knytas föreskrift av innehåll att ansvar må utkrävas av sådan uppgiftslämnare, om denne uppenbarar förhållande, varom han enligt lag har att iakttaga tystnad. Vid angivande av nu avsedda uppgiftslämnare torde i överensstämmelse med stadgande i 20 kap. 12 § brottsbalken i stället för »allmän tjänsteplikt» böra användas uttrycket »lagstadgad tjänsteplikt».

4 §.

Inledningsvis har anförts att de i paragrafen upptagna beskrivningarna av vad som är otillåtet yttrande i tryckt skrift är utformade i nära överensstämmelse med gärningsbeskrivningarna för motsvarande brott i strafflagen.

Svenska journalistförbundet har i en till justitiedepartementet den 4 december 1963 inkommen skrift hemställt, att bestämmelserna under punkt 11 rörande brott mot trosfrid måtte utmönstras ur tryckfrihetsförordningen.

Departementschefen. Brott mot trosfrid (16 kap. 9 § brottsbalken) bör kunna beivras även när brottet förövats genom tryckt skrift. Jag finner mig således icke kunna tillstyrka journalistförbundets hemställan, och föreslår att stadgandet i nuvarande punkt 11 bibehållas oförändrat. Detsamma gäller de bestämmelser som nu upptages under punkterna 8, 10 och 12 och i departementsförslaget föreslås upptagna under punkterna 9, 12 och 14. I övriga bestämmelser bör sådana ändringar vidtagas att anknytning sker till brottsbalkens stadganden i stället för strafflagens.

Otillåtna är enligt *punkterna 1—3* framställningar som innefattar högförräderi, uppror eller krigsförräderi ävensom försök eller förberedelse till dessa brott. Beskrivningen av högförräderi och uppror motsvarar gärningsbeskrivningarna i 8 kap. 1 § och 9 kap. 1 § strafflagen. Som krigsförräderi anges i punkt 3 endast sådana gärningar av de i 27 kap. 1 § strafflagen upptagna som är av beskaffenhet att kunna utgöra tryckfrihetsbrott, varför krigsförräderi har ett vidsträcktare innehåll i strafflagen än i förordningen. Enligt föreskrift under *punkt 4*, som motsvaras av 27 kap. 2 § strafflagen, är gärningarna straffbara även om de förövats av oaktsamhet.

Straffrättskommittén har föreslagit att bland tryckfrihetsbrotten upptages motsvarighet till den nya brottstypen krigsanstiftan i den mån sådan gärning innebär att fara för krig eller andra fientligheter åstadkommes med utländskt bistånd eller svikliga medel. Såsom exempel på krigsanstiftan med utländskt bistånd har kommittén anført, att någon uppträder som

bulvan för en utländsk propagandacentral och därigenom åstadkommer sådan fara som avses i stadgandet om krigsanstiftan. Enligt kommittén kan brottet i denna form förövas genom tryckt skrift och bör kunna straffas som tryckfrihetsbrott.

Kommittén har vidare föreslagit vissa ändringar som föranledes av kommitténs förslag till ändrade brottsbeskrivningar beträffande de under punkterna 1—3 nu upptagna brotten.

Departementschefen. Bland brotten mot rikets säkerhet har i brottsbalken upptagits en ny brottstyp, krigsanstiftan (19 kap. 2 §), avseende den som med våldsamma medel eller utländskt bistånd framkallar fara för att riket skall invecklas i krig eller andra fientligheter. I enlighet med kommitténs förslag torde krigsanstiftan böra upptagas bland tryckfrihetsbrotten i vad brottet är av beskaffenhet att kunna förövas genom tryckt skrift, d. v. s. när faran framkallats med utländskt bistånd. Stadgande i sådant hänseende torde i brottskatalogen böra upptagas i omedelbar anslutning till bestämmelserna om högförräderi såsom punkt 2. Som en följd härav torde en förskjutning i den följande numreringen få ske.

Det nuvarande krigsförräderibrottet har i brottsbalken motsvarighet i brottstypen landsförräderi (22 kap. 1 § första stycket); om gärningen är lindrigare, dömes enligt brottsbalken för landssvek (22 kap. 1 § andra stycket). Till skillnad mot gällande rätt tillförsäkras i brottsbalken även det civila försvaret skydd mot förrådiska handlingar varjämte med försvaret uttryckligen jämföras folkförsörjningen. Vidare skall — för det fall att riket skulle komma att vara helt eller delvis ockuperat av främmande makt utan att militärt motstånd förekommer — vad som sägs om rikets försvar i stället gälla motståndsvärksamheten (22 kap. 16 § andra stycket brottsbalken). Den nu under punkt 3 upptagna gärningsbeskrivningen torde böra omarbetas och kompletteras i de hänseenden som här nämnts samt upptagas såsom punkt 4 i brottskatalogen. Dessutom bör i enlighet med kommitténs förslag både landsförräderi och landssvek omfattas av stadgandet. Landsförrådiska eller landssviktiga gärningar begångna av oaktsamhet har i brottsbalken erhållit en särskild benämning, landsskadlig vårdslöshet (22 kap. 2 §). Benämningen torde böra överföras å motsvarande tryckfrihetsbrott, vilket föreslås upptaget under punkt 5.

Enligt brottsbalken inbegripes stämpling till brott ej såsom för närvarande i förberedelse utan har upptagits såsom en självständig form av brottsligt handlande. Bestämmelserna i de nuvarande punkterna 1—3 om ansvar för försök eller förberedelse torde därför böra redaktionellt jämkas så att stämpling till brottet anges särskilt vid sidan av försök och förberedelse. Det må i detta sammanhang framhållas att, såvitt gäller stämpling till högförräderi, landsförräderi och landssvek, brottsbalken medför en viss utvidgning av det straffbara området i förhållande till vad som nu gäller.

Jämlikt 19 kap. 14 § och 22 kap. 12 § brottsbalken skall nämligen såsom stämpling till brotten anses — förutom vad som i allmänhet ingår under stämplingsbegreppet — att träda i förbindelse med främmande makt eller, i fråga om landsförräderi eller landssvek, med fienden eller, om riket är helt eller delvis ockuperat, med ockupationsmakten (jfr 22 kap. 16 § andra stycket brottsbalken) för att förbereda, möjliggöra eller underlätta att brottet förövas. Motsvarande utvidgning av det straffbara området kommer att gälla om stämplingen förövats genom tryckt skrift.

Såsom otillåtet yttrande anges under *punkterna 5—7* framställningar som innefattar smädelse eller andra missfirmliga eller skymfliga gärningar. Stadgandet under punkt 5 motsvarar 9 kap. 3—5 §§ strafflagen om missfirmelse mot kunglig person, riksstyrelse eller riksdagen samt skymfande av rikssymbol. Brottbeskrivningen under punkt 6 står i överensstämmelse med 10 kap. 5 § strafflagen om missfirmelse mot tjänsteman och beskrivningen under punkt 7 svarar mot 8 kap. 8 § strafflagen om kränkande av främmande makt.

Departementschefen. Missfirmelse mot kunglig person har i brottsbalken icke konstruerats såsom en särskild brottstyp. I stället stadgas höjning av straffmaximum för bland annat ärekränkingsbrotten, om brottet innebär förgripelse mot Konungen eller annan medlem av konungahuset eller mot regent som är satt i Konungens ställe (18 kap. 2 §). Med hänsyn härtill torde stadgandet under punkt 5, som blir punkt 6, böra omarbetas så att brottbeskrivningen upptager ärekränkning i stället för smädelse eller annan missfirmelig gärning. Även när det gäller förgripelse genom tryckt skrift torde med ärekränkning få avses samtliga brott som upptages i 5 kap. brottsbalken. Av redaktionella skäl torde själva brottbeskrivningarna få upptagas i ett särskilt stycke sist i denna paragraf. Bestämmelserna under förevarande punkt torde böra omarbetas jämväl med hänsyn till att stadgandet i 9 kap. 4 § strafflagen om missfirmelse mot riksstyrelse eller mot riksdagen saknar motsvarighet i brottsbalken. Då förutsättning för tillämpning av 7 kap. 4 § förordningen är att gärningen är straffbar enligt lag, blir sådan missfirmelse straffri redan i och med brottsbalkens ikraftträdande även när gärningen begås genom yttrande i tryckt skrift.

Missfirmelse mot tjänsteman enligt 10 kap. 5 § strafflagen anges i brottsbalken (17 kap. 5 §) bestå i förolämpning mot vederbörande i eller för hans befattning. Bestämmelserna under punkt 6 torde böra jämkas i överensstämmelse härmed och upptas under punkt 7.

Kränkande av främmande makt enligt 8 kap. 8 § strafflagen har, såvitt gäller förgripelse mot sådan makts statsöverhuvud eller representant här i riket genom smädelse eller annan missfirmelig gärning, i brottsbalken (19 kap. 11 §) konstruerats på liknande sätt som nyss angivits i fråga om mot-

svarande förgripelser mot kunglig person, d. v. s. såsom en möjlighet till straffhöjning för ärekränkning. Även brottsbeskrivningen under nuvarande punkt 7 torde därför böra ändras så att den upptager ärekränkning i stället för smädelse eller annan missfirmlig gärning. Med hänsyn till de stora olikheter i fråga om statsskick, som råder i skilda länder, torde stadgandet böra avse icke blott främmande makts statsöverhuvud och representant här i riket utan även ledamot av dess regering. Motsvarande ändring bör vid lämpligt tillfälle vidtagas i brottsbalken.

Otillåtet yttrande utgör enligt stadgande under nuvarande *punkt 9* framställning som innefattar samhällsfarlig ryktesspridning jämlikt 11 kap. 6 § strafflagen. Brottsbeskrivningen står helt i överensstämmelse med stadgandet i strafflagen.

Departementschefen. De förfaranden som anges i 11 kap. 6 § strafflagen har i brottsbalken upptagits såsom tre särskilda brottstyper, nämligen samhällsfarlig ryktesspridning (16 kap. 6 §), beljugande av myndighet (17 kap. 6 §) samt ryktesspridning till fara för rikets säkerhet (19 kap. 8 §). Vad beträffar sistnämnda slag av ryktesspridning medför brottsbalken en viss utvidgning av det kriminaliserade området. Ansvar för sådan ryktesspridning skall nämligen inträda även för den som till främmande makt framför eller låter framkomma sådant rykte eller påstående som avses i stadgandet om ryktesspridning till fara för rikets säkerhet. I enlighet med förslag av straffrättskommittén torde jämväl dessa förfaranden böra kunna bestraffas som tryckfrihetsbrott. Brottsbeskrivningen under punkt 9 torde således, såvitt gäller ryktesspridning till fara för rikets säkerhet, böra utvidgas till att avse även gärning innebärande att någon till främmande makt framför eller låter framkomma falskt rykte eller annat osant påstående som är ägnat att framkalla fara för rikets säkerhet. Av redaktionella skäl torde bestämmelserna om ryktesspridning till fara för rikets säkerhet få upptagas under en särskild punkt i brottskatalogen (punkt 10). Innehållet i övrigt i stadgandet under nuvarande punkt 9 föreslås med hänsyn till förskjutningen i numreringen upptaget under punkt 11.

Otillåtet yttrande utgör enligt bestämmelserna under *punkt 13* ärekränkning sådan den är beskriven i 16 kap. 7, 8, 9 och 11 §§ strafflagen.

För tryckfrihetsbrott genom periodisk skrift svarar enligt 8 kap. 1 § förordningen i första hand utgivaren. Vid bedömande av fråga om ansvar för honom skall enligt 12 § i nämnda kapitel så anses som om vad skriften innehåller införts däri med hans vetskap eller vilja. Annan person som genom författande av artiklar eller på annat sätt medverkat till att skriften fått visst innehåll, är utesluten från ansvar för tryckfrihetsbrottet och har enligt 3 kap. förordningen rätt till anonymitet.

De av *straffrättskommittén* föreslagna bestämmelserna om ärekränkning

har upptagits i brottsbalken efter omarbetning i väsentliga delar. Vad beträffar det centrala ärekränkingsbrottet förtal upptogs i kommittéförslaget bestämmelse, att den som om annan lämnar ogrundad uppgift angående gärning eller omständighet som är nedsättande för dennes anseende dömes för förtal, evad han underlåtit skäligen mått och steg för att förvissa sig om uppgiftens sanning eller eljest saknade tillräcklig grund att hålla den för sann. Kommittén har utvecklat sin syn på frågan om bedömningen av de subjektiva omständigheterna vid förtal såsom tryckfrihetsbrott. Enligt kommittén bör, om i en tidning publicerats en ärekränkande uppgift och de objektiva förutsättningarna i övrigt för en fällande dom å förtal är uppfyllda, den ansvarige utgivaren fällas till ansvar om tidningen saknade tillräcklig grund att hålla uppgiften för sann eller från tidningens sida icke vidtagits skäligen mått och steg för att kontrollera uppgiftens sanning. Vilka mått och steg som skall vidtagas för att kontrollera sanningen i en ärekränkande uppgift innan den framställs i en tidningsartikel, får enligt kommittén givetvis bero på omständigheterna i det enskilda fallet, främst huruvida uppgiften innefattar en beskyllning av allvarlig beskaffenhet. Hänsyn får tagas till god publicistisk standard. Anonymitetsskyddet för författaren begränsar möjligheterna att i rättegången få klarhet om grunden för beskyllningen. Det bör emellertid enligt kommittén åligga ansvarige utgivaren att, så långt det är förenligt med anonymitetsskyddet, vid domstolen lämna upplysning om sina källor och redogöra för hur man gått till väga för att kontrollera uppgiften.

Under remissbehandlingen har bl. a. *överståthållarämbetet* och *Svenska tidningsutgivareföreningen* anfört, att förtalsreglernas tillämpning i tryckfrihetsmål torde komma att sätta anonymitetsskyddet i fara. Om uppgiftslämnaren ej är villig att uppge sin anonymitet, är utgivarens möjligheter att fria sig från förtal så begränsade att han torde frestas att bryta mot anonymitetsreglerna såsom ägnat att medföra mindre allvarliga påföljder än en fällande dom å förtal.

Departementschefen. Ärekränkingsbrotten har i brottsbalken blivit föremål för en genomgripande omarbetning. Bestämmelserna om det centrala ärekränkingsbrottet förtal har i brottsbalken (5 kap. 1 §) utformats så att den som utpekar annan såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning skall straffas för förtal; var han skyldig att uttala sig eller var det eljest med hänsyn till omständigheterna försvarligt att lämna uppgiften i fråga och visar han att uppgiften var sann eller att han hade skäligen grund för den, skall ansvar dock ej ådömas. Nu angivna regler gäller även när angreppsobjektet är en avliden person (5 kap. 4 §), dock att för ansvar förutsättes att gärningen är sårande för de efterlevande eller att den eljest med hänsyn till omständigheterna kan anses kränka den frid, som bör tillkomma

den avlidne. Bland ärekränkingsbrotten upptager brottsbalken ytterligare brottstypen förolämpning (5 kap. 3 §), för vilken det utmärkande är att uttalandet riktar sig till den berörda personen själv. Gärningen anges bestå i att småda annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende.

Anpassningen av tryckfrihetsförordningens bestämmelser under nu förevarande punkt till brottsbalken bör företagas så, att i brottskatalogen upptages bestämmelse om att ärekränkning mot enskild person skall utgöra otillåtet yttrande. Den närmare beskrivningen av de olika brottstyperna torde böra utformas i överensstämmelse med motsvarande gärningsbeskrivningar i brottsbalken och torde — såsom anförts i tidigare sammanhang — av redaktionella skäl böra upptagas i ett särskilt stycke sist i paragrafen.

Frågan om tillämpningen av brottsbalkens ärekränkingsregler på tryckfrihetsrättens område och de svårigheter som kan uppkomma vid tillämpning i tryckfrihetsmål av förtalsreglerna har uppmärksamats under riksdagsbehandlingen av brottsbalken (se L¹U 1962: 42 s. 38 ff). Med anledning av motion (I: 535), vari nämnda svårigheter berördes, uttalade första lagutskottet att vid tillämpning i tryckfrihetsmål av 5 kap. 1 § andra stycket brottsbalken — d. v. s. när fråga är huruvida en tidnings ansvarige utgivare i fall av intressekollision haft skälig grund för en publicerad uppgift — bevisningen normalt lärer inriktas på att så långt anonymitetsskyddet det medger styrka att utgivaren, när han lät införa artikeln, med hänsyn till utförda kontrollåtgärder eller eljest förfogade över upplysningar som utgjorde skälig grund för uppgiften i fråga. Något verkligt ställningstagande till artikeln från utgivarens sida förekommer emellertid, framhöll utskottet, stundom icke. Enligt utskottets mening kan det dock ej anses ändamålsenligt att låta utgivaren till stöd för påståendet om skälig grund åberopa förhållanden som ligger utanför ramen av den kännedom om omständigheterna som skulle ha utgjort hans försvar, om han närmare tagit ställning till artikeln. Utskottet anförde som sin ståndpunkt att utgivaren i fråga om ärekränkning icke bör undgå konsekvenserna av fiktionen att vad tidningen innehåller införts däri med hans vetskap och vilja. Denna regel får, uttalade utskottet, självfallet ej medföra någon uppluckring av anonymitetsskyddet. Utskottet ville framhålla att de härmed förbundna spörsmålen kräver särskilt beaktande i rättstillämpningen.

Till de synpunkter utskottet anført beträffande ärekränkning som tryckfrihetsbrott i sitt av riksdagen godkända utlåtande (rskr 1962: 390) ger jag min anslutning.

6 och 8 §§.

I 6 § första stycket torde ordet »straff» böra utbytas mot »påföljd». I paragrafen i övrigt samt i 8 § torde de redaktionella jämkningar böra vidtagas som föranledes av den ändrade numreringen i brottskatalogen i 4 §.

Föredraganden hemställer att Kungl. Maj:t måtte genom proposition till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga ett i enlighet med det anförda upprättat förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Margit Hirén